

Sam- eller särundervisning i ämnet idrott och hälsa?

*— En kvalitativ studie om vad lärare samt elever tycker om
sär/samundervisning.*

Wesam Ibrahim

Gymnastik och idrottshögskolan

Självständigt arbete avancerad nivå 10:2014

Lärarprogrammet 2010-2014

Handledare: Kerstin Hamrin

Examinator: Bengt Larsson

Co- or single gender education in physical and health education?

*- A qualitative study of what teachers and students think of co- or single
gender education.*

Wesam Ibrahim

THE SWEDISH SCHOOL OF SPORTS AND HEALTH SCIENCE

Advanced Level 10: 2014

Teacher Education Program 2010-2014

Supervisor: Kerstin Hamrin

Examiner: Bengt Larsson

Abstract

Aim

The purpose of the study is to investigate what students in grade 9 and teachers think of the two forms of teaching co-or single gender education. In addition, the study should investigate what pros and cons the students and teachers associated with these types of teaching.

Issue

- What are the advantages / disadvantages with co-or a single gender education?
- What kind of teaching do students and teachers prefer?

Method

To achieve the purpose and get answers to the questions, data is collected through interviews. This type of method is relevant because the study is based on reaching an understanding of what the pupil / teacher thinks and likes about each type of teaching. The theoretical point of the study is the socio-cultural perspective and Hirdman's theory of the gender system.

Results

The teachers agreed that co gender teaching is an important form of teaching from a social perspective, but that there are advantages and disadvantages of the form of teaching. All teachers who participated in the study expressed a desire to somehow get a mix of co- and single gender education in the subject of sport and health. The majority of the students preferred single gender education, but on the question of the type of teaching they developed the most, the views differed. Some argued that single gender education is preferable, while others believe that co- gender education is the best.

Conclusion

What appeared in the study was that the majority of students prefer single gender education, and that they see this form of teaching as positive for their teaching and their development. At the same time, 3 out of 4 teachers find that a combination of co- and single gender education is preferable. The clear advantages of single gender education are that the girls get more peace and space to develop, while the disadvantages are that they at the same time lose the social aspects.

Sammanfattning

Syfte. Syftet med studien är att undersöka vad elever i årskurs 9 samt lärare tycker om de två undervisningsformerna sam- respektive särundervisning. Därutöver ska studien undersöka vilka för och nackdelar eleverna och lärarna anser är förknippade med dessa undervisningsformer.

Frågeställning

- Vilka för/nackdelar finns det med sär-samundervisning?
- Vilken undervisningsform föredrar elever och lärare?

Metod. För att uppnå syftet och få svar på frågeställningarna är data insamlat genom intervjuer. Denna typ av metod är relevant eftersom studien bygger på att nå en förståelse av vad eleven/läraren känner och tycker om respektive undervisningsform. Studiens teoretiska utgångspunkt är det sociokulturella perspektivet samt Hirdmans teori om genussystemet.

Resultat. Lärarna var eniga om att samundervisning är en viktig undervisningsform ur ett socialt perspektiv men att det även finns både för och nackdelar med undervisningsformen. Samtliga lärare som deltog i studien uttryckte en önskan att på något sätt få en mix utav sam/sär-undervisning i ämnet idrott och hälsa. Majoriteten av eleverna föredrog sär-undervisning, men på frågan om i vilken undervisningsform de utvecklades mest skildes åsikterna åt. Några menade att särundervisning är att föredra medan andra anser att samundervisning är den bästa.

Slutsats. Det som framgick i studien var att majoriteten av eleverna föredrar sär-undervisning, och att de ser denna undervisningsform som positiv för sin undervisning och sin utveckling. Samtidigt tycker 3 av 4 lärare att en kombination av sam/särundervisning är att föredra. De klara fördelarna med sär-undervisning är att flickorna får mer ro och plats att utvecklas medan nackdelarna är att de samtidigt går miste om de sociala aspekterna.

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
2. Bakgrund	7
2.1 Från 1800-talet till idag.....	7
2.2 Tidigare Forskning	8
2.2.1 Lärares syn på sam/sär-undervisning	8
2.2.2 Elevers syn på sam/särundervisning	10
2.2.3 För och nackdelar med sam/sär-undervisning.....	11
3. Teori	12
3.1. Sociokulturellt perspektiv.....	12
3.2 Genus	14
4. Syfte	15
4.1 Frågeställning.....	16
5. Metod	16
5.1 Val av metod.....	16
5.2 Urval.....	16
5.3 Genomförande.....	17
5.4 Databearbetning.....	17
5.5 Tillförlitlighetsfrågor	18
5.6 Forskningsetiska principer.....	18
6. Resultat	20
6.1 Lärarna.....	20
6.2 Vilken undervisningsform föredrar lärarna?.....	25
6.3 Eleverna	26
6.3.1 Påverkas deltagandet under idrottslektionerna av undervisningsformen? (sam- särundervisning).....	26
6.3.2 Vilken undervisningsform föredrar eleverna?	28
6.3.3 Vilken undervisningsform har störst inverkan på kunskapsutvecklingen?.....	28
7. Analys och diskussion	30
7.1 Eleverna.....	30
8. Metoddiskussion	34
10. Källhänvisning	35
11. Bilagor	37

1. Inledning

Ämnet *idrott och hälsa* har många gånger stått i centrum för olika debatter, allt ifrån hur stor betydelse ämnet har till hur undervisningen skall bedrivas. En aktuell och väl diskuterad fråga som även intresserar mig är om pojkar och flickor skall undervisas tillsammans eller om det skall vara en uppdelning i undervisningen baserad på kön.

Jag har under min VFU-period (praktik) lagt märke till att pojkar tar stor plats under lektionstillfället, vilket bidrar till att de flesta flickorna drar sig tillbaka och inte är lika aktiva under lektionerna som pojkarna är. Det märks framförallt under aktiviteter där eleverna måste samarbeta, till exempel under lagsporter som fotboll, basket och bandy. Jag såg ofta hur pojkarna tog bollen ifrån flickorna även om de tillhörde samma lag medan majoriteten av flickorna stod stilla och undvek att stå i vägen. Men under de få tillfällen då eleverna var indelade i grupper efter kön så tog tjejerna för sig mycket mer.

Det är lärarens uppgift att undervisningen sker på allas villkor och att alla elever kan utvecklas oavsett könstillhörighet. Läraren och skolan har en skyldighet att upprätta och följa en så kallad lika-behandlingsplan, ”Av planen ska det framgå vad skolan avser att göra för att alla elever ska behandlas lika oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder.” (Lundgren, 2008 s.182) Är sam-undervisning det bästa sättet för att eleverna skall behandlas lika?

Enligt Larsson (2002 s. 115) kan man se det ur två olika perspektiv. Om man ser ämnet ur ett fysiologiskt perspektiv där fokus ligger på träning och övning kan undervisningen bli lidande om sär-undervisning bedrivs. Men ur ett socialt perspektiv kan olikheterna mellan könen ses som något positivt.

Jag kommer i denna undersökning att undersöka hur elever samt lärare ser på sär/samundervisning i ämnet idrott och hälsa. Vad de anser om de olika undervisningsformerna, vilken de föredrar samt vilka för och nackdelar det finns med dessa undervisningsformer.

2. Bakgrund

2.1 Från 1800-talet till idag

Ämnet idrott och hälsa har inte alltid sett ut som det gör idag. Under 1800-talet hade innehållet i ämnet för pojkar en militär prägel över sig, lektionsinnehållet innehöll bland annat fäktning och andra vapenövningar. Under denna tid var synen på kön att flickor och pojkar var två skilda grupper med olika behov (Bystedt, 2001 s.6). Syftet med lektionsinnehållet var att förbereda pojkarna för kommande militära insatser.

Under 1870-talet publicerades det texter i Sverige om samundervisning av svenskar som bekantat sig med denna undervisningsform i USA. Palmgrenska skolan i Stockholm var den första skolan i Sverige som bedrev samundervisning. K.E Palmgren var även grundare till “praktiska arbetsskolan” för barn och ungdomar (Eklund, 1999 s.9).

1876 blev ämnet gymnastik obligatoriskt för flickskolan men trots att det stod i 1820 års skolstadga att gymnastik var ett obligatoriskt ämne var det svårt att etablera ämnet i många skolor och det dröjde fram till början av 1900-talet innan man såg några resultat härvidlag (Bystedt, 2001 s.7).

1970 hölls en debatt i Svenska gymnastiksällskapet med temat “samundervisning i gymnastik” där man diskuterade positiva samt negativa sidor kring denna undervisningsform.

Det som framgick av denna debatt var att det positiva med samundervisning är att både flickor och pojkars beteende samt deras fysiska egenskaper förbättras. Det framgick även att samundervisning har en lugnande effekt på pojkar samt att det uppmuntrade flickorna till att bli självständigare och modigare. Ett annat argument var att det ansågs vara bra träning för båda könen att lära sig arbeta tillsammans i alla ämnen i skolan för att sedan kunna arbeta och leva tillsammans i vardagslivet (Eklund, 1996 s.12).

För första gången i Sveriges historia framgick det i läroplanen Lgr80 (1980) att pojkar och flickor skulle undervisas tillsammans (Annerstedt, 1989 s.30). Om vi läser skolöverstyrelsens författarsamling från år 1981:110 finner vi stadgan “ *det bör vara en huvudprincip att flickor och pojkar undervisas tillsammans i idrott i grundskola*” Samundervisningen skulle på så sätt utjämna könsrollerna och vara ett medel för skolan att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män (Annerstedt, 1989 s.31).

I läroplanen Lpo94 (1994) nämns inte huruvida skolorna skall bedriva sam eller särundervisning, utan läroplanen betonar alla människors lika värde och ett individuellt lärande (Carli, 1994 s.192-193).

Det nämns inte heller i dagens läroplan Lgr11 (2011) huruvida skolorna ska bedriva sin verksamhet i någon utav undervisningsformerna. Det är upp till enskild skola att avgöra om de vill ha sam- eller särundervisning i ämnet idrott och hälsa, i Lgr11 kan vi läsa följande :

”Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet” (Skolverket, 2014).

Under åren har ämnet idrott och hälsa gått från särundervisning mot samundervisning, där de flesta skolorna i landet nu har samundervisning. Skillnader mellan könen bortses från idag och de flesta idrottslektionerna bedrivs gemensamt (Larsson, Redelius & Fagrell, 2007, s.138).

2.2 Tidigare Forskning

2.2.1 Lärares syn på sam/sär-undervisning

Jane Meckbacks tar i boken *“Ett ämne i förändring, en studie om lärares reflektioner över ämnet idrott och hälsa i grundskolan”* upp lärares upplevelser kring sam/särundervisning. Majoriteten av lärarna som deltog i denna studie har samundervisning som undervisningsform, särundervisning förekommer främst i undervisning av de senare skolåren av grundskolan. (Meckback ,2004 s.31)

Lärarna som bedriver sär-undervisning ger en bild av att de flesta är nöjda och föredrar en könsuppdelad undervisning. Lärarna motiverade detta med att lyfta fram flickornas förbättrade situation under sär-undervisningen där flickorna tog för sig lite mer, en lärare säger- *“... att flickorna lätt kommer i skymundan och jag vill gärna lyfta fram dem och låta flickorna känna att, åh äntligen får jag känna på en boll och det har en del upplevt som väldigt starkt”*. Men en annan lärare som har särundervisning menar att för vissa tjejer kan effekten bli tvärtom, då alltför många elever gör för lite under särundervisning. Vissa flickor tar inte för sig lika mycket som de gör när de har idrottslektion med pojkarna.

De lärare som bedriver sam-undervisning lyfter fram den sociala delen som det största skälet till varför de har valt denna undervisningsform. En lärare uttrycker, *att det är bra för pojkar och flickor att mötas för så är det ju i samhället sen”*

Men majoriteten av lärarna som har sam-undervisning delar upp klassen baserat på kön i vissa moment som till exempel i bollspel och dans. Detta menar lärarna gynnar båda grupperna men det är inget som skall ske alltför ofta.

Samtliga lärare i Meckbacks studie är eniga om att det finns både för- och nackdelar med båda undervisningsformerna, och att det ultimata vore om man kunde hitta ett sätt att jobba med båda formerna på ett flexibelt sätt.(2004 s.31-32)

I England ser lärarna lite annorlunda på de olika undervisningsformerna, i en undersökning av Gray och Wilson gällande upplevelsen hos lärarna om sam/särundervisning, framgick det att lärarna ansåg att sär-undervisning infördes på grund av en sänkt standard i skolan.

Sär-undervisning introducerades i ämnet för att höja betyget, speciellt hos pojkar menade lärarna. Både pojkar och flickor ansågs gynnas av särundervisningen men lärarna i denna studie menade att pojkarna var de som gynnades mest.

Men lärarna lyfte fram att flickorna vågade visa sig mer eftersom de slipper dominansen från pojkarna som alltför ofta sker i samundervisning.

En lärare menade att flickorna ibland hålls tillbaka av pojkarna och att detta hindrar flickorna från att prestera så bra som möjligt. (Gray, Wilson ,2006 s.290)

2.2.2 Elevers syn på sam/särundervisning

Mattson (1993) skriver om Skolverkets omfattande nationella utvärdering av grundskolan som gjordes under åren 1992-1993. Idrottsämnet var ett av ämnena som utvärderades, och där framgick att en överväldigande majoritet av eleverna hade en positiv inställning till samundervisning under idrottslektionerna medan en tiondel av eleverna hade en negativ inställning till undervisningsformen (Mattson, 1993 s. 32).

Eleverna fick ge exempel på vilka aktiviteter som fungerade bra samt mindre bra under samundervisning, både flickorna och pojkarna nämnde samma aktiviteter för det mesta. Mattson menar att elevernas svar visar att det inte är aktivitetsvalet som avgör hur lyckad en samkönad lektion blir, utan det beror på hur undervisningen sker. Eleverna tyckte att det är en självklarhet och naturligt att flickor och pojkar har idrottslektioner tillsammans, fastän *”flickorna ibland missgynnas när de ska mäta sina prestationer med pojkarnas”* (Mattson, 1993 s.32)

“Bäst och pest! Ämnet idrott och hälsa bland elever i grundskolans senare år” är en studie som är gjord av Karin Redelius (2004). Studien bygger på svar från elever i årskurs 9 som har fått svara på ett frågeformulär. En del utav denna studie handlade om sam/särundervisningen som är en ständigt aktuell fråga. Resultatet av studien visar att 45 procent av flickorna och 56 procent av pojkarna tycker att det alltid ska vara samundervisning. “29 procent av flickorna och 22 procent av pojkarna tycker att det ska vara samundervisning ibland. På frågan om att alltid ha särundervisning svarade endast 8 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna ja. Denna studie visar att närmare hälften av alla flickor och majoriteten av pojkarna föredrog samundervisning, och att endast ett fåtal anser att särundervisning skulle bedrivas (Redelius, 2004).

Håkan Larssons tar i boken *“mellan nytta och nöje”* upp en studie som gjorts via enkäter och

intervjuer med 177 stycken elever i år 5, där de med egna ord beskriver hur de ser på ämnet idrott och hälsa. Resultatet av undersökningen gällande en könsuppdelad undervisning gav en tvetydig bild av hur eleverna tycker, de som hade särundervisning ville fortsätta ha det medan de som hade samundervisningen tyckte att det är den bästa undervisningsformen (Larsson, 2004 s.123-148).

2.2.3 För och nackdelar med sam/sär-undervisning

I en studie av McKenzie, Prochaska, m.fl från 2004 undersöks om det är någon skillnad på hur mycket eleverna rör på sig i respektive undervisningsform. Studien gjordes på mellanstadieskolor i ämnet idrott och hälsa där den fysiska aktiviteten mäts i sam respektive särundervisning. Det visade sig att flickor var mer fysiskt aktiva under samundervisningen än under särundervisningen. Pojkarna var i stort sett lika aktiva under de båda undervisningsformerna. Flickorna fick under särundervisningen ägna sig mer åt teknikövningar medan pojkarna fick mer tid till själva spelet. Detta kan bero på pojkars intresse för lagsporter (McKenzie, Prochaska, m.fl. 2004 s.446-449).

En studie som undersökte vilka aktiviteter pojkar och flickor i årskurs 9 föredrog, visade att det skiljer sig i vad de olika könen föredrar för aktiviteter (Hill & Cleveland, 2005, s. 187-197). Pojkarna föredrog mest styrketräning, innebandy och landhockey och flickorna föredrog simning, dans, gymnastik, aerobics, volleyboll och hopprep. Dessa aktiviteter är exempel på aktiviteter som upplevs vara "manliga" respektive "kvinnliga". Studien visade även att fler pojkar än flickor föredrog samundervisning. Författaren menar att detta kan bero på att pojkarna drar mer nytta av sam-undervisningen än vad flickorna gör. Studien visade bland annat att fler pojkar hade idrott som ett av sina favoritämnen i skolan, hela 61 procent av pojkarna valde idrott som favoritämne medan det var 39 procent av tjejerna som hade idrott som favoritämne. 42 procent av flickorna svarade att de inte hade någon åsikt om idrotten i skolan, detta tror forskarna kan orsakas av att dagens kursplan för idrott och hälsa inte innehåller de aktiviteter som flickor föredrar (Hill & Cleveland, 2005, s. 187-197).

En studie av Derray och Phillips (2004) jämför elever och lärare på högstadiet som har sam- eller särundervisning. Flickorna visade sig vara mer engagerade på lektionerna och mer

integrerade med lärarna under särundervisningen än på samundervisningen. Studien visar även att lärarna kunde ägna mer tid åt själva lärandet under flickundervisningen eftersom mindre tid gick åt till att få rutiner att fungera till skillnad från samundervisningen.

Lärarna som hade flickundervisning gav även mer positiv feedback till eleverna som i sin tur bidrog till att motivationen att idrotta höjdes. Att ha särundervisning gav en mer positiv lärandesituation för flickorna, detta menar forskarna berodde på att idrottslärarna pratade mer med flickorna och var mer positiva (Derry & Phillips, 2004, s. 23-24).

Fler flickor deltar på idrottslektionerna när det är könsuppdelad undervisning. Anledningen tror forskarna är att miljön på idrottslektionerna då inte är lika hotande som den kan vara på samundervisningen. De flickor som var mindre atletiska vågade i högre grad vara med på idrottslektionerna och vågade utmana sig själva när det var bara flickor. Detta bidrog starkt till att flickornas välbefinnande ökade (Derry & Phillips, 2004, s. 23-24).

Hannon och Ratliffes (2007) studie visar att lärare har en mer verbal kommunikation med flickor när idrottslektionen är uppdelad mellan könen. Forskarna menar att möjligheten att flickor skall delta på idrottslektionerna är större om särundervisning bedrivs. I USA är det samundervisning som är den vanligaste undervisningsformen i skolorna, den anses skapa jämlikhet och minska diskriminering. Forskarnas studie visar att särundervisning bidrar till en mer jämlik fördelning i förhållande till deltagande på idrottsaktiviteter mellan könen. Hannon och Ratliffe betonar även att samundervisningen som undervisningsform har sina fördelar, och att flickor som är atletiska gynnas mer av samundervisningen. Samundervisningen bidrar till att eleverna lär sig respektera sig själva och framför allt andra. Forskarna tror att en blandning utav undervisningsformerna i skolan är att föredra (Hannon & Ratliffe, 2007, s. 64).

3. Teori

3.1. Sociokulturellt perspektiv

Att ha ett sociokulturellt perspektiv menar Säljö handlar om hur vi människor formas av de kulturella aktiviteter vi deltar i (Säljö, 2000, s.18). Säljö menar att vi i grund och botten är biologiska varelser som har fysiska samt mentala förutsättningar, och vi formas utifrån dessa i ett sociokulturellt sammanhang till de individer vi är idag (Säljö, 2000 s.18).

Säljö använder sig utav begreppet "mediera" som har sitt ursprung i tyskans Vermittlung (förmedla). Säljö antyder att vi människor inte står i direkt, omedelbar och otolkad kontakt med omvärlden (2000 s.81). Vi har inte helt själva bestämt oss för en egen tolkning av verkligheten, utan tvärtom så tolkas omvärlden av oss med hjälp av medierande redskap, antingen intellektuella (språkliga) eller materiella (artefakter) (Säljö, 2000 s.66). Han menar att vi föds in i en viss kultur och därmed övertar omgivningens förståelse av omvärlden. Detta gör vi genom att använda samma medierande redskap som vår omgivning och detta har betydelse för hur vi människor uppfattar världen (Säljö, 2000, s. 66).

Även Lev Vygotskij menade att omgivningen spelar en väldigt stor roll för lärandet. Han beskriver nivåskillnaden mellan hur en individ med rätt stöd från sin omgivning och en kompetent person kan nå sin potentiella utvecklingsnivå, till skillnad från när individen lär sig på egen hand och utvecklas i sin faktiska utvecklingsnivå. Denna nivåskillnad kallar Vygotsky för "*den proximala utvecklingszonen*". Den kompetenta personen som till exempel läraren ses som ett redskap som hjälper eleven att nå denna utvecklingszon genom att ge uppgifter som är stimulerande för eleven, uppgifter som varken är försimpla eller förkrävande. Det som är utmärkande för det sociokulturella perspektivet är intresset för lärandets sociala karaktär och sammanhang. Vygotsky använder sig utav termer som *situerat lärande* och *situerad kognition* när han förklarar lärandet, dessa begrepp förklarar att lärandet alltid sker i en bestämd situation och att de resulterande kunskaperna är förbundna med den lärandes uppfattning av denna situation (Korp, 2003, s.67-68).

Människan är en social varelse som utvecklar sitt tänkande och lärande i ett samspel med andra människor. I ett sociokulturellt perspektiv kan man förstå lärandet utifrån ett sammanhang. Lärandet ska inte enbart ses utifrån en kognitiv synvinkel utan är också ett sinnligt och socialt fenomen, där förmågan att kunna delta i en social verksamhet är av stor betydelse (Larsson & Meckback 2007, s. 10). Ur en lärandeaspekt menar Larsson och Meckback att ämnet idrott och hälsa vuxit fram under olika sociala sammanhang. De menar att undervisningen, läraren och eleven inte existerar i enskildhet. Istället är det traditioner och vanor som vuxit fram i olika miljöer som präglar undervisningen. De normer, värden och föreställningar som speglar ämnet idag har vuxit fram ur ett historiskt, kulturellt och socialt sammanhang (Larsson & Meckback 2007, s. 9-10).

Det sociokulturella perspektivet är användbart som teoretisk utgångspunkt i föreliggande studie, då det förklarar hur vi människor påverkas av vår omgivning samt den kultur vi lever i. Undervisningsformen deltagarna i studien arbetar med under intervjutillfället är en av olika faktorer som kan påverka deras uppfattning (Andersson & Winell, 2010, s. 56).

3.2 Genus

Enligt Hirdman bygger genussystemet på två grundläggande logiker, *dikotomi* och *hierarkin*. *Dikotomin* är det som anses vara tabubelagt mellan könen, det "manliga" och "kvinnliga" skall hållas isär. Hirdman anser att denna logik är riskabel eftersom den bidrar till att hela samhället delas in i två olika grupper med olika förutsättningar och förväntningar. Denna isärhållning av könen anses vara det som är normalt och naturlig för oss människor. *Hierarkin* beskriver hur mannen anses vara normen där manligheten sätts överst i hierarkin (Hirdman, 1993 s. 149). Det mannen tycker, tänker eller gör anses alltid som det rätta och bästa. Denna logik innebär att det finns en maktordning i samhället som värderar mannen och hans åsikter högre än kvinnans. Logiken innebär även att när en kvinna tar över manliga jobb sjunker jobbets värde, och när män tar över kvinnliga jobb stiger dess värde (Hirdman, 1992, s. 229).

Dessa normer lever och följs eftersom samhället bidrar till att hålla isär manligt och kvinnligt utifrån många aspekter. Detta kan fortlöpa genom att det skapas platser och sammanhang där manlighet och kvinnlighet har sina platser och att världen utforskas utifrån dessa (Hirdman, 1993, s. 149-151).

Hirdman lyfter även fram Jurgen Habermas teorier som grundar sig på tre olika nivåer, kulturell överlagring, social integration och socialisering som i sin tur är beroende utav varandra (Hirdman, 1993, s.152). Kulturell överlagring är de genusfigurer som är skapade av de tidigare generationerna som vi idag ärver. Vi ärver de idéer som finns om hur män och kvinnor ska vara samt inte vara, detta finns som koder i vårt kulturella arv och kan uttryckas i termer som "*Det är som det är för att det har alltid varit så*" (Hirdman, 1993, s.152)

Social integration åskådliggör genusfigurerna från en mer abstrakt tankefigur till konkreta uttryck, exempel på detta finner vi på institutioner, artefakter och arbetsdelningen könen

emellan. Män och kvinnor hålls åtskilda i olika verksamheter på olika institutioner och ägnar sig åt olika saker på olika sätt, och dessa verksamheter värderas olika.

Socialisering bryter ner det konkreta till en individnivå och beteendemönster hos individer, till exempel att pojkar i tidig ålder lär sig att inte gråta (Hirdman, 1993, s.152).

Även Birgitta Fagrell skriver om genussystemet :

“Genussystemet bygger på att vi i ord och skrift ständigt håller föreställningar om kvinnligt och manligt vid liv som om de vore generella sanningar. Så här är män och så här är kvinnor. Dessa föreställningar styr sedan våra tankar och handlingar och blir ett raster för hur vi ser på världen” (Fagrell, 2002, s.174).

Fagrell (2002, s.167) menar att könskonstruktion sker på grund utav att män och kvinnor under historiens gång och i nutid sorterats in i olika fack, där det mestadels har varit män som är aktörer i skapandet av “manligt” respektive “kvinnligt”. Kvinnorna har satts in i systemet efter de principer och sociala riktlinjer som oftast män har skapat. Föreställningar om vad som anses vara manligt och kvinnligt har en stor inverkan på oss människor, det är något som styr vår vardag utan att vi själva är medvetna om det. Dessa föreställningar finns i det undermedvetna och vi förväntar oss att se män och kvinnor bete sig utifrån dessa (Fagrell, 2002, s.167).

4. Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka vad elever i årskurs 9 samt lärare tycker om de två undervisningsformerna sam- respektive särundervisning. Därutöver ska studien undersöka vilka för och nackdelar eleverna och lärarna anser är förknippade med dessa undervisningsformer.

4.1 Frågeställning

- Vilka för/nackdelar finns det med säsamundervisning?
- Vilken undervisningsform föredrar elever och lärare?

5. Metod

5.1 Val av metod

Studien har en kvalitativ ansats. För att uppnå studiens syfte och få svar på frågeställningarna har jag valt att samla in data genom intervjuer. Denna metod är relevant eftersom studien bygger på förståelse för vad eleven/läraren känner och tycker om respektive undervisningsform. Frågeställningarna är riktad mot lärare och elever och Trost poängterar att det är viktigt att man väljer metod utifrån den aktuella frågeställningen. Om man har för avsikt att förstå människors sätt att resonera eller reagera, så är en kvalitativ studie rimlig (Trots 2010 s, 32).

5.2 Urval

De kvalitativa intervjuerna genomfördes med 4 olika lärare och 16 elever som går i åk 9, lärarna intervjuade jag enskilt och med eleverna utförde jag gruppintervjuer. Lärarna och eleverna är från två olika skolor, där skola 1 bedriver särundervisning på idrottslektionerna medan skola 2 har samundervisning. Skola 2 är min gamla VFU (verksamhetsförlagda utbildning) skola medan skola 1 var den enda skola som jag kände till som använder sig av särundervisning under idrott och hälsa lektioner.

Urvalet av lärare samt elever grundar sig främst i ett bekvämlighetsurval. Med tanke på den korta tidsperioden för denna studie valde jag att intervjua lärare och elever jag tidigare har haft kontakt med. Tanken är också att samtalen får en mer avslappnad ton och på så sätt kan jag få ut mer av intervjuerna. Jag valde att endast intervjua elever i årskurs 9 eftersom de har en längre erfarenhet utav ämnet idrott och hälsa än lägre klasser. I skola 1 jobbar två idrottslärare

som jag intervjuade, en kvinnlig för tjejgruppen och en manlig lärare för pojkgruppen. Eleverna i skola 1 som deltog i min intervju lottade jag ut, 5 flickor och 5 pojkar i årskurs 9. I skola 2 lottade jag ut 3 flickor och 3 pojkar som även de gick i årskurs 9. De båda lärarna som jag intervjuade där var manliga. Jag har ett heterogent urval som bidrar till att jag får en bredare insikt i det som studeras vilket resulterar till ökad nyansrikedom (Alvehus, 2013, s. 69).

5.3 Genomförande

Jag genomförde intervjuerna efter det att jag samlat material och litteratur som var relevant för studien. Litteraturen söktes främst på GIH:s biblioteks databas. Därefter började jag formulera intervjufrågor (se bilaga 1 och 2) samtidigt som jag började boka in möten med lärarna som skulle intervjuas. Jag hade en ansvarig lärare i varje skola som skötte kontakten samt lottade ut de elever som skulle delta i intervjuerna. All kontakt med lärarna innan intervjudagen skedde via telefon. Intervjuerna ägde rum i skollokaler där läraren eller eleverna gick/jobbade. Jag skickade en intervjumanual i förväg till samtliga deltagare för att de skulle vara väl förberedda, samt för att de skulle hinna reflektera kring frågeställningarna jag hade. I intervjurummet fanns enbart jag och de som intervjuades, lärarna enskilt och eleverna i grupp.

Eleverna i skola 1 delades in i två grupper, grupp 1 var flickgruppen och grupp 2 var pojkgruppen och grupperna bestod av fem elever var. Eleverna i skola 2 ingick i en grupp (grupp 3) där tre flickor och tre pojkar deltog. Samtliga intervjuer spelades in på min mobiltelefon och transkriberades i efterhand. Intervjuerna varade i 30-40 minuter.

5.4 Databearbetning

När jag väl var klar med samtliga intervjuer transkriberade jag dem till datorn. Med hjälp av ljudinspelningar och anteckningarna från intervjuerna skrev jag ner allt som var relevant för studien. Lantz beskriver att det är lämpligt att i samband med en intervju göra en ljudupptagning och föra anteckningar. För att efter avslutad intervju kunna gå igenom allt som sagts och komplettera anteckningarna (Lantz, 2013, s.144). Ljudupptagningarna hjälpte mig när jag skulle transkribera mitt material eftersom jag fann det svårt att lyssna och anteckna samtidigt under intervjuerna. Jag delade sedan in svaren i olika kategorier baserade på sär-och samundervisning eftersom detta enligt Lantz är första steget i databearbetningen inför den

fortsatta analysen. Det som sägs i intervjun som inte är relevant för studien måste reduceras (Lantz, 2013, s. 145).

5.5 Tillförlitlighetsfrågor

Ett vanligt sätt att diskutera vetenskapliga sammanhang är att göra avväganden mellan reliabilitet och validitet. Reliabilitet syftar att se huruvida forskningsresultatet är upprepningsbart, dvs får man samma resultat om samma undersökning görs igen? Validitet handlar däremot huruvida jag undersöker det jag har för avsikt att undersöka. (Alvehus, 2013, s. 123).

Hantverkarvaliditet och kommunikativ validitet är två begrepp som Alvehus refererar till. Hantverkarvaliditet avser huruvida resultat och slutsatser bygger på metodiskt arbete avseende datainsamlingar samt analyser. Detta har jag tillgodosett genom att intervjua olika idrottslärare samt elever för att få olika uppfattningar kring samma frågor. Kommunikativ validitet handlar om att testa sina "verktyg i dialog till exempel genom att genomföra testintervjuer (Alvehus, 2013, s. 123). Jag valde att inte genomföra testintervjuer på grund av att tiden inte räckte till.

Jag spelade in samtliga intervjuer vilket minskar den risk som finns att mina egna tolkningar återspeglas, detta tyder på god tillförlitlighet. De korrekta utskriftena som jag har minskar risken för att egna perspektiv påverkat studien, som även det tyder på god reliabilitet (Ryen, 2004, s.139)

Jag har i denna undersökning intervjuat olika idrottslärare/elever från olika skolor och erfarenheter kring sam-särundervisning, för att få olika uppfattningar om vad de tycker om de olika undervisningsformer. Jag anser att jag har en god intern validitet eftersom jag söker uppfattningen hos de jag intervjuar.

5.6 Forskningsetiska principer

För att ett etiskt förhållningssätt skall erhållas under arbetet och intervjuerna har jag följt de forskningsetiska principerna som är utgivna av Vetenskapsrådet (Vetenskapsrådet, 2002, s. 6).

5.6.1 Informationskravet

“Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte” (Vetenskapsrådet, 2002, s. 7)

Jag hade telefonkontakt med de lärare som skulle intervjuas, och under samtalen talade jag om syftet med studien. Lärarna har sedan haft kontakt med och informerat de elever som slumpmässigt lottas ut.

5.6.2 Samtyckeskravet

Alla parter fick information om att deltagandet var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2002, s. 9).

5.6.3 Konfidentialitetskravet

Deltagarna har upprepade gånger fått information om att de kommer vara anonyma, varken namn på person eller skola kommer att nämnas i studien. Inspelningarna från intervjuerna raderas efter transkriberingen för att minska risken att utomstående skall kunna ta del av det, och detta informerade jag samtliga deltagare om. Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem (Vetenskapsrådet, 2002, s. 12).

5.6.4 Nyttjandekravet

Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet, 2002, s. 14) Eleverna och lärarna som deltog i studien fick information om att det som sägs under intervjun endast kommer användas i denna studie, och att endast jag som kommer ta del utav det inspelade materialet.

6. Resultat

I resultatdelen redovisas först intervjuerna med lärarna och sedan intervjuerna med eleverna. Lärarnas resultat är uppdelade i följande kategorier: Fördel särundervisning, nackdel särundervisning, fördel samundervisning, nackdel samundervisning samt vilken undervisningsform föredrar lärarna

Elevernas resultatdel är uppdelad i först en intervjufråga och sedan olika gruppers svar.

6.1 Lärarna

Vilken undervisningsform jobbar lärarna med. Lärare 1 samundervisning. Lärare 2 samundervisning. Lärare 3 särundervisning. Lärare 4 särundervisning.

6.1.1 Fördelar med särundervisning

Under intervjuerna med lärarna har argument för vad som gynnar flickor, pojkar och vissa aktiviteter under särundervisningen

Fördelar (flickor)

- Positivt för flickorna, för de som är tillbakadragna, försiktiga och svaga mentalt och fysiskt, flickor tar för sig mer
- Lugnare lektioner som gynnar speciellt flickor.
- Flickor kan få högre betyg

Många utav de fördelar som lärarna såg handlade om flickornas situation. Man kan se positiva effekter för vissa grupper speciellt för de lite mer svaga och försiktiga flickor som vissa lärare beskriver dem. Detta berodde enligt samtliga lärare på att det blev ett lugnare klimat under lektionerna. Flickorna kan då ta för sig mer och få en bättre utveckling som i sin tur kan leda till ett bättre betyg i ämnet idrott och hälsa, och det är just detta lärare 2 tycker att man inte kan bortse från. *Tanken att särundervisning kan leda till att vissa kan få bättre betyg måste man ta hänsyn till* (lärare 2).

Det finns flickor som är försiktiga och inte tar plats eller tillåts ta plats som gynnas av särundervisning...de syns mer, får synas mer och vill synas mer har jag märkt under mina år i denna skola (Lärare 3)

Fördelar (pojkar)

- Att "imponera" på flickorna momentet försvinner
- Högre tempo och mer fysisk aktivitet *det blir en mer go och kämparglöd under lektionerna i en pojkgrupp* (Lärare 4)

Fördelar (aktivitet)

- Simning och vissa bollsporter fungerar bättre under särundervisning
- Planering och lektionsupplägget blir lättare och bättre anpassade till alla elever
- Blir inte en alltför stor spridning nivåmässigt

Lärarna var även eniga om att vissa moment gynnas av att det är uppdelat mellan könen. Främst var det den fysiska skillnaden mellan pojkar och flickor och även en ökad kroppsfixering som faller bort när man har särundervisning. Simning och vissa bollsporter som till exempel handboll, fotboll och basket nämndes som de moment som gynnades mest av särundervisning.

Att vara i badkläder och tänka på hur man ser ut är väldigt jobbigt för många tjejer, allt fler vill inte vara i en badbassäng med killar....under bollsporter uppstår det oftast tävlingsmoment, då ser man tydligt att en uppdelning gynnar både flickor och pojkar, fastän det finns nivåskillnader mellan könen (Lärare 2)

Även lärare 1 antyder att simlektionerna kan bli problematiska, *vissa elever och framför allt flickor kan välja bort att komma på simlektionerna, då är det bäst om man delar upp gruppen.*

Lärare 3 beskriver också hur gruppdynamiken och relationen mellan elev och lärare förbättras när särundervisning bedrivs. *Jag får en bättre kontakt med flickorna under de tillfällen jag delar upp klassen efter kön.*

6.1.2 Nackdel särundervisning

De nackdelar som lärarna ansågs fanns med denna undervisningsform var dels det sociala och det praktiska.

Nackdelar (socialt)

- Det sociala samspelet som sker könen emellan hämmas

Samtliga lärare tyckte att om eleverna endast hade särundervisning skulle gå miste om det sociala samspelet mellan könen, som är en viktig del för elevernas utveckling som individer.

dessa elever kommer i framtiden konkurrera, jobba och leva tillsammans ute i samhället...att under fysisk aktivitet respektera, samspela och samarbeta könen emellan har en stor betydelse (Lärare 1).

Nackdelar (flickor)

- Det kan bli en "lägre" nivå på lektionerna som i sin tur leder till att vissa flickor inte får en utmanande miljö.

Det brukar bli en lägre intensitet i flickgruppen, detta hämmar de högpresterande flickorna som är i samma nivå som de högpresterande pojkarna.

Man märker att vissa tjejer tycker att det blir lite tråkigt ibland när nivån inte är så hög...det är mitt jobb att se till så att alla utmanas men under vissa moment blir det svårt att utmana de "duktiga" tjejerna (Lärare 3).

Nackdelar (pojkar)

- De tillbakadragna pojkarna blir allt mer tillbakadragna under särundervisningen, för de kan det vara skönt att flickorna är med.
- Det blir lätt en så kallad "tuffäkning", lektionerna har tendenser att bli allt för hårda och stökiga.

De lite mer försiktiga killarna tycker nog att det kan vara bra med samundervisning...under samundervisning finns det fler i deras nivå, då slipper de jämföras med de högpresterande killarna (Lärare 4).

Nackdelar (praktiskt)

- Schematiska problem

Ett praktiskt problem är schemaläggningen. Det kan bli komplicerat när man delar in klassen i pojkgrupp och flickgrupp, speciellt om eleverna inte är delade i något utav de andra ämnena. Även gruppstorleken på påverkas negativt, det kan hända att grupperna blir allt för små ur ett undervisningsperspektiv.

Allt för mycket tid kan gå åt schemaläggningen... ibland måste eleverna åka iväg i helklass under någon annat ämne medan till exempel flickorna har idrottslektion, detta medför problematik i planeringen (Lärare 3).

6.1.3 Fördel med samundervisning

Här lyfter lärarna fram det sociala fördelarna som finns samt fördelarna för gruppen.

Fördelar (socialt)

- Ur ett socialt perspektiv är det optimalt med samundervisning, pojkar och flickor får chansen att samarbeta. praktiska övningar bidrar till att man lär känna varandra bättre
- Tränar på grupprelationerna och lära sig ta hänsyn.
- Eleverna lär sig om det motsatta könets likheter samt olikheter, könsrollerna utjämnas.

Det sociala samspelet könen emellan är viktig och det är något som vi tränar på ständigt, att visa hänsyn osv är ett livslångt lärande...jag tycker att det skall vara en naturlig del att kunna motionera, träna och röra på sig tillsammans oavsett kön (Lärare 1).

Gruppen

- Tävlingsmomentet för pojkarna kan tränas bort och kan bli mindre
- Högpresterande flickor får en större utmaning
- Flickor kan lära sig tampa med pojkar

- De tillbakadragna och försiktiga pojkarna kan tycka att det är skönt att ha fler att mäta sig med.

Det skapar en bättre balans i gruppen med samundervisning, de lite mer “starkare” elever hjälper de “svagare” eleverna trots könstillhörighet, medelpresterande pojkar och flickor har fler i samma nivå att mäta sig med (Lärare 2).

6.1.4 Nackdel med samundervisning

Samundervisning medför vissa nackdelar, lärarna argumenterar nackdelar för flickor samt pojkar.

Nackdelar (flickor)

- Pojkarna tar en allt för stor plats, och detta bidrar till att vissa flickor drar sig tillbaka och är inte aktiva under idrottslektionen.
- Pojkarna låter bli att passa tjejerna under bollsporter

pojkar kan av sin fysiska styrka hävda sig lite och detta bidrar till att vissa flickor drar sig undan och blir passiva...under bollsporter så händer det allt för ofta att killarna inte passar tjejerna, eller att de rättare tar bollen ifrån flickorna även om de är i samma lag (lärare 2)

Nackdelar (pojkar)

- Högpresterande killarna får inte alltid ut maximalt av sin fysiska kapacitet under samundervisningen.
- Pojkarna försöker visa upp sig för flickorna

Lärarna var eniga om att de högpresterande pojkarna inte alltid presterar maximalt av sin förmåga, de “tvingas” stanna upp eller dra ner på tempot för att övriga skall hänga med.

Sammanfattning:

Särsamundervisnings påverkar eleverna på olika sätt, det finns både för och nackdelar med de olika undervisningsformer som lärarna ovan har belyst. Det som var återkommande var flickornas situation, hur det gynnas eller missgynnas av respektive undervisningsform.

6.2 Vilken undervisningsform föredrar lärarna?

Lärare 1:

Tyckte att ämnet idrott och hälsa alltid ska bedrivas med samundervisning, men kan göra undantag under simningen. Detta på grund av att det kan vara känsligt för vissa elever att visa upp kroppen i simbassängen för det motsatta könet, *vissa elever och framför allt flickor kan välja bort att komma på simlektionerna, då är det bäst om man delar upp gruppen.*

Men med det sagt var lärare 1 tydlig med att poängtera vikten av det sociala samspelet under idrottslektionerna. Eleverna måste lära sig att visa hänsyn till varandras svagheter samt styrkor, och efter det hitta ett sätt att hjälpa varandra till en utvecklande miljö.

Lärare 2:

Ansåg även att samundervisningen är att föredra, men vill ha ett inslag av särundervisning vid vissa moment. Särundervisning kommer främst till nytta under simning och bollsporter, där har lärare 2 valt att dela upp gruppen efter kön på grund av de fysiologiska skillnader som finns.

Att vara i baddräkt och tänka på hur man ser ut är väldigt jobbigt för många tjejer, allt fler vill inte vara i en badbassäng med killar... under bollsporter uppstår det oftast tävlingsmoment, då ser man tydligt att en uppdelning gynnar både flickor och pojkar, fastän det finns nivåskillnader mellan könen.

Lärare 3:

Beskriver att drömscenariot skulle vara om det var en kombination av samsärundervisning, att minst en lektion i veckan bedrivs med samundervisning. Lärare 3 menar att flickorna blir alltför lidande i en miljö där pojkarna tar för stor plats, därför behöver flickorna under vissa tillfällen i veckan ha idrott i en flickgrupp. Men ur en social aspekt är det bra om det finns något tillfälle där sam-undervisning bedrivs. Läraren anser även att hon får mer kontakt med flickorna under särundervisningen, och kan på så sätt bygga en bättre lärar-elevrelation.

Lärare 4:

Även denna lärare tycker att en kombination av dessa undervisningsformer är att föredra. Men att istället för att en hel lektion dela upp klassen efter kön, kan man under lektionens gång beroende på aktivitet dela upp klassen.

Sammanfattning:

Lärarna hade olika åsikter om vilken undervisningsform man ska bedriva i skolan, men att det finns för och nackdelar med både sam och särundervisning var alla överens om. En kombination utav sam-särundervisning i olika utsträckning tycks föredras av lärarna.

6.3 Eleverna

I detta stycke kommer jag att redovisa resultatet utav gruppintervjuerna jag hade med eleverna. Eleverna går i två olika skolor där eleverna i skola 1 delades in i två grupper, grupp 1 var flickgruppen och grupp 2 pojkguppen och skola 2 hade en gemensam heterogen grupp. Sammanlagt var det 3 gruppintervjuer.

Jag presenterar först en intervjufråga, sedan de olika gruppernas svar.

F= Flicka

P= Pojke

G= Grupp

Skola 1 = särundervisning.

Skola 2 = samundervisning

6.3.1 Påverkas deltagandet under idrottslektionerna av undervisningsformen? (sam-särundervisning)

Grupp 1: (skola 1, flickgrupp)

Här svarade de flesta ja, de ansåg att de känner sig tryggare när det är bara tjejer under lektionen och på sätt kunde slappna av och ta plats utan att killarna kollade på med en dömande blick.

I min gamla skola där vi hade idrott gemensamt med killarna så försökte jag mest inte vara i vägen för dom. de liksom stirrade elakt på mig när jag hade bollen och stressade mig att passa dom... men nu vågar jag hålla i bollen och göra som jag känner(F 1 :G 1)

Jag tänker mer på själva aktiviteten än på hur man ser ut när det är bara tjejer.. jag vågar ta i och röra mer på mig nu än vad jag gjorde på min gamla skola (F 2 :G 1)

De flickor som endast gått i denna skola som bedriver bara särundervisning kände att det är mer naturligt med att dela upp klassen utefter kön på idrottslektionen, *jag skulle aldrig tänka mig ha lektion men killarna.. de tävlar hela tiden och bråkar ofta, iallafall i denna skola* (F 3 :G 1)

Grupp 2 (skola 1, pojkgrupp)

Pojkarna tyckte att det var högre tempo och att de var tvungen att ge allt vad dom har för att hänga med. Men de som inte är så intresserad av idrott tyckte att det inte skulle spela någon roll, *jag kanske skulle vara tvungen att sänka mitt tempo när tjejerna är med.. av mina erfarenheter med samundervisning så tyckte jag att idrottslektionerna var tråkiga.*(P 1 :G 2)

Jag har bara haft idrott med killar så jag vet inte hur mitt deltagande skulle påverkar. Hur som helst så gillar jag inte detta ämne ändå, jag skulle nog vara lika ointresserad och oengagerad som jag är nu (P 2: G2)

Grupp 3 (skola 2, blandad grupp)

Här var det delade meningar om samundervisningen som denna skola bedrev påverkar deras prestation. Killarna i gruppen var eniga om att deras prestation inte skulle påverkas om de skulle ha särundervisning. Medan 2 av flickorna tyckte att de skulle vara mer delaktiga i undervisning om bara flickor var med.

6.3.2 Vilken undervisningsform föredrar eleverna?

Grupp 1: (skola 1, flickgrupp)

Samtliga 5 flickor som intervjuades var eniga om att de ville ha särundervisning. Men en flicka tyckte att det kan vara roligt att ibland få en gemensam idrottslektion med killarna, eftersom det ser ut som om att de har mer kul. *Personligen skulle jag vilja blanda ibland, killarna ser ut att kul hela tiden.* (F 5: G1)

Grupp 2 (skola 1, pojkgrupp)

Här var det delade meningar, 3 av 5 elever menade att särundervisning är att föredra medan 2 inte bryr sig om vilken undervisningsform som skolan bedrev. *tjejerna i vår skola skulle bara stå i vägen ändå, dom gillar inte ens idrott ändå.* (P 4: G 2)

Grupp 3 (skola 2, blandad grupp)

Samtliga förutom en flicka ville att skolan skulle bedriva särundervisning, *det mest naturliga är ju att vi har sam-undervisning, eftersom vi har det i alla ämnen och vi lär oss bygga relationer sinsemellan som vi har nytta av hela livet (P 5: G 3). Det skulle vara tråkigt om bara vi tjejer hade idrott tillsammans, de flesta tjejerna i klassen gillar inte ens idrott men jag älskar det"* (F 2 : G 3)

6.3.3 Vilken undervisningsform har störst inverkan på kunskapsutvecklingen?

Grupp 1: (skola 1, flickgrupp)

På denna fråga var flickorna inte eniga, alla ville att skolan skulle bedriva särundervisning men det betyder inte att det är den bästa undervisningsformen menade F 3 och F 5.

pojkarna kanske är jobbiga men ibland kan det blir lite för stillastående på våra lektioner, och jag som gillar att sporta kan tycka att det blir tråkigt..om killarna var med så kan jag ta i allt vad jag har men det gör jag inte nu (F 5 : G 1)

Grupp 2 (skola 1, pojkgrupp)

Precis som flickgruppen så tyckte samtliga att de skulle utvecklas mest under särundervisningen, *att ha med tjejerna i undervisningen skulle bara dra ner oss killar, i min andra skola stod de ju bara där och kollade på* (P 3 :G 2)

det är ju skillnader på oss rent fysiskt, och vi killar kanske gör så att de inte är lika aktiva som de är när det är bara tjejer...vi har högre tempo här och en sam-undervisning lektion skulle bara förstöra för oss killar (P 4: G2)

Grupp 3 (skola 2, blandad grupp)

Både tjejer och killar kanske skulle må bäst av att ha idrott åtskilt men vi måste lära oss att samarbeta trots nivåskillnader...nivåskillnader har inget med kön att göra, det finns tjejer som är mycket bättre än killarna men killarna vill dominera och kanske tar för mycket plats och detta leder till att vissa tjejer drar sig undan (P 3: G3)

De flesta var överens om att samundervisningen utvecklar individer mer, men att för vissa flickor kan en särundervisning vara bäst för deras utveckling.

Sammanfattning:

Eleverna överlag föredrar den undervisningsform de har. Majoriteten av flickorna och pojkarerna som hade särundervisning tycker att det är tryggast med en homogen grupp.

7. Analys och diskussion

Syftet med studien var att se vad lärarna samt eleverna tycker om sär/samundervisning, samt vilka för/nackdelar det finns med att använda sig utav dessa undervisningsformer.

7.1 Eleverna

Det var en tydlig skillnad på vad eleverna tyckte kontra vad lärarna tyckte, de flesta elever ansåg att särundervisningen gynnade deras prestationer under lektionen. De flesta utav flickorna tyckte att det var en lättnad och kändes mer komfortabelt att bara ha idrottsundervisning med flickor. Särundervisning ger möjlighet för de lite mer tillbakadragna flickorna att visa framfötterna och ta för sig mer under idrottslektionen menade både lärare och elever. Detta beskrivs även i Jane Meckbacks artikel som tar upp hur lärare kände att elever som deltog i särundervisning var nöjda med könsuppdelningen samt att det förbättrade flickors delaktighet under lektionen (Mechback 2004, s.31).

En elev ur flickgruppen som hade särundervisning tyckte att idrottslektionerna ibland kunde upplevas som tråkiga och att många blev stillastående, hon berättar vidare att *om killarna var med så kan jag ta i allt vad jag har men det gör jag inte nu.* (F 5 : G 1)

Särundervisningen påverkande henne ibland negativt och detta lyfts även fram i Mechbacks studie där en lärare menade att vissa tjejer inte tar för sig lika mycket som de gör när de har idrottslektion med pojkarna (Mechback 2004, s.31).

Mina intervjuer med eleverna gav också en annan bild om vilken undervisningsform de föredrar jämfört med den tidigare forskning som jag har tagit upp. Tidigare forskning visar att majoriteten av eleverna föredrar samundervisning , och i Redelius forskning visade det sig att endast 8 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna vill att idrottslektionerna alltid ska vara könsuppdelade (Redelius ,2004).

Många elever som ingick i min studie var positiva till särundervisning, främst märkte jag att majoriteten av de elever som redan har sär-undervisning vill fortsätta med denna undervisningsform. Hur vi tolkar situationer och verkligheten förklarar Säljö med begreppet

“mediering” det innebär att vi tolkar vår omgivning med medierande redskap, redskap är antingen intellektuella (språkliga) eller materiella (artefakter). Jag tycker att detta begrepp kan hjälpa mig att förstå varför majoriteten i min studie som hade särundervisning vill fortsätta med denna undervisningsform. De kan ha påverkats av den kultur som finns i skolan där särundervisning i ämnet idrott och hälsa är något som är självklart, eller något som har normaliserats för eleverna.

De elever som endast har haft särundervisning eller har haft det under en längre period, kunde inte tänka sig att byta undervisningsform till samundervisning. *Jag skulle aldrig tänka mig ha lektion men killarna.. de tävlar hela tiden och bråkar ofta, iallafall i denna skola (F 3 :G 1)*

Denna elev bekräftar de föreställningar som finns om män. Hon har inte idrottsundervisning med pojkar men enligt Fagrell så bygger Genussystemet på att vi i ord och skrift ständigt håller föreställningar om kvinnligt och manligt vid liv som om de vore generella sanningar. (Fagrell. 2002 s.174).

Jag finner även att det är intressant att koppla elevens uppfattning samt de andra eleverna i studien till Jurgen Habermas teori om kulturell överlagring. Där vi ärver de idéer som finns om hur män och kvinnor ska vara samt inte ska vara.(Hirdman, 1993 s.152)

Eleverna överlag bekräftade detta med kommentarer som *pojkar är stökiga och bråkar en hel del*, och att *flickorna gillar inte ens idrott, de drar ner på tempot och så vidare*.

Elever som har haft samundervisning under sin skolgång föredrog sin nuvarande undervisningsform, de ansåg att det är naturligt att pojkar och flickor har lektioner med varandra och att ämnet idrott och hälsa inte är något undantag. Varför föredrar eleverna just den undervisningsform de har för tillfället undrar jag? Ur ett sociokulturellt perspektiv kan detta betyda att eleverna formats till att få en uppfattning att deras nuvarande undervisningsform är något positivt och att de inte kunde tänka sig byta. Med det sagt så är detta inget fenomen jag har undersökt, men det är något att ha åtanke när man undersöker vilken undervisningsform elever och lärare föredrar.

Även i Håkan Larssons studie ser vi att de flesta elever föredrar den undervisningsform som de för närvarande har (Larsson, 2004 s.123-148). Skulle eleverna ha andra åsikter om de hade andra vanor kring sam-särundervisning? Jag tror att eleverna har formats av omgivningen och miljön till de åsikter de har. De normer, värden och föreställningar som speglar ämnet idag har

vuxit fram ur ett historiskt, kulturellt och socialt sammanhang (Larsson & Meckback, 2007, s. 9-10).

Det visade sig att de flesta elever i undersökningen föredrar särundervisning som undervisningsform, till skillnad från de resultat som tidigare forskning visade där mer än hälften av pojkarna och drygt hälften av flickorna föredrog samundervisning.

Trots detta svarade en stor del av eleverna att samundervisning är den undervisningsform som de skulle utvecklas mest i. De elever som förespråkade en samkönad undervisning tyckte att det var mest naturligt eftersom de hade det i alla andra ämnen i skolan. Detta framgick också i Mattsons nationella utvärdering där eleverna tyckte att det var självklart och fullt naturligt att flickor och pojkar har idrottslektioner tillsammans.

7.2 Lärarna

Lärarna var eniga om att samundervisning är en viktig undervisningsform ur ett socialt perspektiv och att det finns både för och nackdelar med undervisningsformen.

Lärare 1 menade att det sociala samspelet könen emellan är viktigt och något som vi ständigt tränar på, därför tycker lärare 1 att det är en naturlig del att kunna motionera, träna och röra på sig tillsammans oavsett kön. Detta argument är något som samtliga lärare i studien kunde hålla med om. De lärare i Meckbacks studie som hade samundervisning anger också den sociala delen som största motivet till varför de har valt denna undervisningsform. En lärare uttrycker sig så här, *att det är bra för pojkar och flickor att mötas för så är det ju i samhället sen.*

Men det finns även fördelar med att dela upp gruppen efter kön menade exempelvis lärare 3 som beskriver att hon har en bättre kommunikation med flickeleverna under särundervisningen. Även Hannon och Ratliffe menar att lärare har en mer verbal kommunikation med flickor när idrottslektionen är uppdelad mellan könen. Detta ser lärare 3 som en positiv effekt utav särundervisningen där en hög kommunikation och mycket feedback gav en mer positiv lärandesituation.

Lärarna i studien som bedriver samundervisning brukar under vissa moment dela upp klassen efter kön, detta beror till exempel på att moment som bollsporter kan bli alltför pojkdominerade.

Under samundervisning kan pojkarna ta en allt för stor plats och detta kan hämma flickornas utveckling och prestation under idrottsundervisningen. Både lärare och elever påpekade detta och menade att killarna kan vara alltför dominanta och skapa en miljö som för flickorna känns hotande.

Lärare 2 menade att pojkarna med sin fysiska styrka kan hävda sig alltför mycket och detta bidrar till att vissa flickor drar sig undan och blir passiva. Lärare 2 nämner även att under bollsporter så händer det ofta att pojkarna inte passar flickorna och även i vissa fall tar bollen ifrån flickorna fast de är i samma lag.

Detta kan kopplas till genusperspektivet där pojkarna förväntas vara dominanta och flickorna tillbakadragna. Hirdman menar att mannen är normen, manligheten sätts överst i hierarkin och tillåts därmed vara dominant (Hirdman, 1993, s.149)

Även de lärare i Mechbacks studie som bedriver samundervisning berättar att de i vissa moment delar upp klassen efter kön, och ett moment som de brukar göra det i är just bollsport. Men lärarna var tydliga med att det inte ska ske allt för ofta (Mechback, 2004, s. 31).

Här kan Lev Vygotskijs teori om "*den proximala utvecklingszonen*" kopplas till detta. Om eleverna får rätt stöd av en kompetent lärare och rätt stöd från omgivningen kan de nå sin potentiella utvecklingsnivå, där målet kan vara att jobba med den dominans pojkarna har och få eleverna att avdramatisera idrottslektionerna så att de inte blir allt för tävlingsinriktade utan istället flytta fokus till målet med lektionen.

En nackdel med särundervisning som lärare 3 beskrev är att det var lägre intensitet i flickgruppen och detta utmanade inte vissa högpresterande flickor som ibland tyckte att det blev tråkigt. Detta ledde i sin tur till att dessa flickor inte var lika aktiva som de kunde ha varit i en lektion med samundervisning. Till skillnad från vad lärare 4 beskrev som menade att det i pojkgruppen lätt blir en så kallad "tuppfäkning" vilket gör att lektionerna tenderar att bli allt för hårda och stökiga. Detta bidrar till att de lite mer försiktiga killarna blir tillbakadragna. Samundervisning skulle vara bra för dessa pojkar som då har fler i sin nivå och slipper jämföras med de högpresterande killarna.

Jag tycker att lärarna alltför ofta nämner just att pojkarna är dominanta och att det lätt blir stökigt och en hotfull miljö för många. Men få lärare beskriver hur de jobbar för att få bort dessa normer utan att dela upp klassen efter kön. Jurgen Habermas beskriver hur vi på

individnivå sätter prägel på vissa beteendemönster som till exempel att pojkar tillåts vara dominanta och stökiga under idrotten och att tjejerna skall vara lite mer tillbakadragna (Hirdman, 1993, s.152). Min uppfattning är att lärarna ska vara mer aktiva och motarbeta dessa mönster.

Samtliga lärare som deltog i studien uttryckte en önskan om att på något sätt få en mix utav sam-särundervisning i ämnet idrott och hälsa. Men de vet att detta är något som är svårt att få igenom på grund av praktiska och schematiska svårigheter som då kan uppstå. Samtliga lärare i Meckbacks studie är också eniga om att det finns både för- och nackdelar med båda undervisningsformerna, och att det ultimata vore om man kunde hitta ett sätt att jobba med båda formerna (Meckback, 2004, s. 31-32).

Föreliggande studie visar att majoriteten av eleverna föredrar särundervisning, och att de ser denna undervisningsform som positiv för undervisningen och deras utveckling. Samtidigt tycker 3 av 4 lärare att en kombination av sam-särundervisning är att föredra. De klara fördelarna med särundervisning är att flickorna får mer ro och plats att utvecklas medan nackdelarna är att de går minste om de sociala aspekterna.

8. Metoddiskussion

Den kvalitativa metoden som jag valt till denna studie har fungerat bra. Jag tycker att den var smidig och givande för min studie. Jag fick bra kontakt med de som intervjuades, vilket bidrog till jag hade en öppen dialog som genererade informationsrik data som har hjälpt mig att få fram svar på studiens syfte. En testintervju innan skulle nog hjälpt mig att få fler följdfrågor till lärarna samt eleverna, jag ställde givetvis följdfrågor men de kunde ha varit mer genomtänkta.

Det problem som kan uppstå under gruppintervjun, är att vissa elever kanske väljer att hålla med gruppens åsikt istället för att våga uttrycka sina egna tankar. Detta kanske leder till att gruppintervjun inte blir så representativ för populationen. I efterhand skulle jag kunna intervju fler elever och med olika grupsammansättningar än de jag har i denna studie, det skulle möjligtvis ge en bredare bild av vad elever i åk 9 tycker. Även att intervju elever från fler

skolor som har sam- samt särundervisning. I direkt anslutning till när jag skulle transkribera intervjumaterialet tyckte jag att det skulle ha varit bäst att även dela in intervjugrupporna i skola 2 till en flick- samt pojkgrupp. Men syftet med min studie är att undersöka elevernas åsikter och jag tycker att jag har lyckats med det.

10. Källhänvisning

Alvehus, Johan (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod*. Stockholm: Liber AB Redelius

Bystedt, Anna (2001). *Sam- eller särundervisning?, Om den kvinnliga respektive manliga idrottsläraren får välja*. Examensarbete vid Idrottshögskolan i Stockholm 2001: 6. Stockholm: Idrottshögskolan

Andersson, S; Winell M (2010). *Sam- eller särundervisning, om eleven får välja! En undersökning av vilken undervisningsform elever i årskurs 9 föredrar i idrott och hälsa. B-uppsats i idrott och hälsa*. Kristianstad: Högskolan Kristianstad.

Annerstedt, Claes (1981). *Skolgymnastikens utveckling i Sverige* (Göteborg: Göteborgs universitet, Institution för pedagogik, 1981)

Derry, J.A. & Phillips, D. (2004). Comparisons of Selected Student and Teacher Variables in All- Girls and Coeducational Physical Education Environment. *Physical Educator, nr, s 23-34*.

Engström, Lars-Magnus (2010). *Smak för motion*. Stockholm universitets förlag.

Eklund, Marita (1996). *Samundervisning i gymnastik – En undersökning av gymnastiklärares erfarenheter av och attityder till gemensam undervisning av flickor och pojkar*. Vasa: Åbo

Akademi, Pedagogiska fakulteten.

Gray, Colette & Joanne Wilson (2006). Teachers' experiences of a single-sex initiative in a co-education school. *Educational Studies*, nr 32, s 285-298.

Hannon, J.C. & Ratliffe, T. (2007). Opportunities to Participate and Teacher Interactions in Coed versus Single-Gender Physical Education Settings. *Physical Educator*, vol 64.

Hirdman, Yvonne (1993). *Genussystemet- reflektioner kring kvinnors sociala underordning*. I Eriksson, Ch (Red), Genus i historisk forskning. Lund: Studentlitteratur

Hirdman, Yvonne (1992). *Den socialistiska hemmafrun och andra kvinnohistorier*. Stockholm: Carlssons

Larsson, Håkan (2002). "Bortom "sam- och särundervisning" i ämnet idrott och hälsa", i *Svebis årsbok: Aktuell beteendevetenskaplig idrottsforskning* (Lund: SVEBI, 2002).

Hill, G. & Cleven, B. (2005). A Comparison of 9th Grade Male and Female Physical Education Activities Preferences and Support for Coeducational Groupings. *Physical Educator*, vol 62

Korp, Helena (2003). *Kunskapsbedömning: hur, vad och varför*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling

Lantz, Annika (2013). *Intervju metodik*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, H., Redelius, K. & Fagrell, B. (2007). Jag känner inte för att bli en ... kille" – Om heteronormativitet i ämnet idrott och hälsa; tema: kropp, hälsa och genus – kritiska perspektiv på idrott och hälsa?. *Utbildning & Demokrati*.

Larsson, Håkan & Meckbach, Jane (2007). *Idrottsdidaktiska utmaningar*. Stockholm: Liber

Lärarens handbok: läroplaner, skollag, yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention. 8., rev. uppl. (2008). Lund: Studentlitteratur

McKenzie, T., Prochaska, J., Sallis, J., & LaMaster, K. (2004). Coeducational and Single-Sex Physical Education in Middle Schools: Impact on Physical Activity. *Reserch Quartesly for exersise and sport*, vol. 75, s 446-449.

Mattson, Lennart (1993). *Den nationella utvärderingen av grundskolan Våren 1992*. Idrott Huvudrapport. *Skolverkets rapport nr 25*. Stockholm: Liber

Redelius, Karin (2004). Bäst och Pest! Ämnet idrott och hälsa bland elever i grundskolans senare år. *Mellan nytta och nöje: Bilder av ämnet idrott och hälsa*, red. Larsson, H., Redelius, K. Stockholm: Idrottshögskolan i Stockholm

Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju – från vetenskapsteori till fältstudier*.

Stensmo, Christer (2007). *Pedagogisk filosofi: en introduktion*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Lundvall, Suzanne & Meckbach, Jane (2003). *Ett ämne i rörelse: Gymnastik för kvinnor och män i lärarutbildningen vid Gymnastiska Centralinstitutet/Gymnastik- och idrottshögskolan under åren 1944 till 1992*. Diss. (Stockholm: HLS Förlag, 2003); Claes Annerstedt (1989).

Lundvall, Suzanne & Meckbach, Jane (2003). *Ett ämne i rörelse: gymnastik för kvinnor och män i lärarutbildningen vid Gymnastiska centralinstitutet/Gymnastik- och idrottshögskolan under åren 1944 till 1992*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2003

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts.

Trots, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund Studentlitteratur AB.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab.

Internetbaserade källor:

http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/laroplan/curriculum.htm?tos=gr&a=1#anchor_1

<http://centrumforidrottsforskning.se/wp-content/uploads/2014/04/Larares-reflektioner-idrott.pdf>

11. Bilagor

Bilaga 1.

Intervjumall, lärare

Ålder

Kön

Utbildning

Lärarerfarenheter

Definition:

Undervisningsform;

Samundervisning: Lektion där flickor och pojkar undervisas gemensamt. Särundervisning: Lektion där flickor och pojkar undervisas var för sig.

Sam- och särundervisning:

Vilken typ av undervisning använder du dig av; samundervisning, särundervisning eller båda?

Varför har du valt denna undervisningsform?

Vilken undervisningsform föredrar du? Varför?

Finns det moment där du föredrar en viss undervisningsform framför andra?

Vilka fördelar och nackdelar finns det med samundervisning?

Vilka fördelar och nackdelar finns det med särundervisning?

Bilaga 2.

Intervjumall, elever

Ålder

Kön

Årskurs

Hur ser idrott och hälsa undervisningen ut på din skola?

Samundervisning Särundervisning Båda?

Tror du att ditt deltagande under idrottsundervisningen påverkas av undervisningsformen (sam/särundervisning)?

Motivera ditt svar?

Vilken undervisningsform skulle du vilja ha på din skola om du fick välja?

Varför hade du valt den?

I vilken undervisningsform tror du att du utvecklar störst kunskaper (lär dig mest) under idrottsundervisningen?

Motivera ditt svar?